Valiokunnan mietintö StVM 6/2026 vp─ HE 67/2026 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain ja sairausvakuutuslain 15 ja 17 luvun sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain ja sairausvakuutuslain 15 ja 17 luvun sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 67/2026 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Kristiina Pitkäranta, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Eeva Vartio, sosiaali- ja terveysministeriö
- juristi Mika Tyrväinen, Kansaneläkelaitos
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- toiminnanjohtaja Aki Villman, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:
- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- oikeusministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- KEHA-keskus
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei huomautettavaa:
- Suomen Yrittäjät ry

Valmis
5.0

Valiokunnan mietintö StVM 6/2026 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettua lakia, sairausvakuutuslakia sekä 15 muuta lakia.

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettua lakia muutettaisiin kuntoutusrahan maksukausia koskevan säännöksen osalta.

Sairausvakuutuslakiin lisättäisiin säännökset päivärahaetuutta koskevan päätöksen antamisesta sekä päivärahaetuuden maksamisen keskeyttämisestä tai sen vähentämisestä muuttuneiden olosuhteiden vuoksi.

Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi asiavirheen korjaamista koskevaa sääntelyä Kansaneläkelaitoksen soveltamissa etuuslaeissa. Esityksen mukaan Kansaneläkelaitos soveltaisi asiavirheen korjaamiseen hallintolakia, mistä säädettäisiin kussakin etuuslaissa. Kansaneläkelaitos voisi korjata asiavirheen asianosaisen vahingoksi ilman asianosaisen suostumusta, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä.

Työttömyysturvalain sovitellun työttömyysetuuden määrää koskevaa säännöstä selkeytettäisiin. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyyskassalakia siten, että sen soveltaminen 1.5.2026 alkaen vastaisi 30.4.2026 saakka voimassa olevaa säännöstä yrittäjäkassan maksamien etuuksien rahoituksesta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pääasiassa 1.1.2027. Kuntoutusrahan maksukausia koskeva säännös on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2027.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan useita sosiaaliturvaa selkeyttäviä, yksinkertaistavia ja yhtenäistäviä muutoksia Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettua lakiin (566/2005), sairausvakuutuslakiin (1224/2004) sekä 15 muuhun etuuslakiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää sosiaaliturvalainsäädännön selkeyttämistä ja yhtenäistämistä tärkeänä tavoitteena ja kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Kuntoutusrahan maksukausien muutos

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kuntoutusrahan maksukausia koskevaa sääntelyä niin, että maksukausista säädetään jatkossa asetuksella. Voimassa olevan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 46 §:n mukaan ensimmäinen maksukausi käsittää 6 ensimmäistä arkipäivää kuntoutusrahaoikeuden alkamisesta ja kukin seuraava maksuerä 25 arkipäivää. Jos kuntoutus toteutetaan lyhyemmissä jaksoissa, maksukausi on toteutuneen jakson mittainen. Esityksen mukaan nykyinen sääntely voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin tilanteisiin, joissa etuus maksetaan useassa pienessä erässä, mikä on

etuudensaajan kannalta vaikeasti ennakoitavaa ja vaikeuttaa talouden hallintaa sekä voi lisätä huolta toimeentulosta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että asetusmuutokset maksukausista valmistellaan siten, että ne lisäävät maksujen ennakoitavuutta ja maksaminen tapahtuu jatkossa asiakkaan näkökulmasta tarkoituksenmukaisissa jaksoissa.

Valiokunta pitää myönteisenä, että esityksestä on lausuntokierroksen jälkeen poistettu ehdotus nuoren kuntoutusrahan ja harkinnanvaraisen kuntoutusavustuksen lakkauttamisesta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että nuorten kuntoutusjärjestelmää ja kuntoutusetuuksia koskevaa lainsäädäntöä on muutettu tiheään ja pistemäisesti (mm. HE 11/2023 vp, HE 124/2024 vp, HE 125/2024 vp). Valiokunta toistaa näkemyksensä siitä, että nuorten kuntoutusjärjestelmää tulee kehittää pitkäjänteisesti ottaen huomioon nuorten palvelujärjestelmän kokonaisuus (StVM 12/ 2024 vp).

Sairausvakuutuslakia koskevat muutokset

Sairausvakuutuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös päätöksen antamisesta, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen tulee etuuden myöntämistä, epäämistä, tarkistamista, lakkauttamista ja takaisinperintää koskevassa asiassa tehdä hakijalle kirjallinen päätös. Päätöstä ei ehdotuksen mukaan tarvitse antaa, jos etuuden tarkistaminen johtuu yksinomaan indeksitarkistuksesta tai muusta vastaavasta lain tai asetuksen nojalla suoraan määräytyvästä perusteesta, ellei hakija tätä päätöstä erikseen vaadi.

Valiokunta pitää perusteltuna, että etuuksien menettelytapasäännöksiä yhtenäistetään lisäämällä myös sairausvakuutuslakiin useisiin muihin etuuslakeihin jo sisältyvä säännös päätöksen antamisesta. Esityksen mukaan sääntelyn puuttuminen ei ole aiheuttanut ongelmia etuuksien toimeenpanossa, mutta ehdotetun muutoksen arvioidaan kuitenkin selkeyttävän Kansaneläkelaitoksen soveltamis- ja ratkaisukäytäntöä.

Lisäksi sairausvakuutuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös etuuden maksamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä tai vähentämisestä, jos on ilmeistä, että sen saajalla ei olosuhteiden muuttumisen tai muun syyn perusteella ole siihen enää oikeutta tai etuuden määrää tulisi vähentää. Keskeyttämisestä ja vähentämisestä on esityksen mukaan välittömästi ilmoitettava etuudensaajalle ja etuutta koskeva päätös on annettava viivytyksettä. Vastaava säännös sisältyy jo useisiin muihin etuuslakeihin.

Ehdotetun muutoksen arvioidaan sujuvoittavan asiakkaan päiväraha-asian käsittelyä sekä vähentävän virheellistä etuusmaksatusta, takaisinperintätilanteita ja Kansaneläkelaitoksen sekä muutoksenhakuasteiden hallinnollista työtä. Valiokunta korostaa, että ehdotettu sääntely koskee vain tilanteita, joissa Kansaneläkelaitoksen tietoon tulee sellainen seikka, jonka perusteella on ilmeistä, että etuuden määrä laskisi tai hakijalla ei olisi siihen enää oikeutta.

Asiavirheen korjaamista koskevan sääntelyn muuttaminen

Asiavirheen korjaamista koskevaa sääntelyä eri etuuslaeissa ehdotetaan muutettavaksi niin, että Kansaneläkelaitos soveltaa jatkossa asiavirheen korjaamiseen hallintolain (434/2003) 50 §:ää. Muutoksen johdosta Kansaneläkelaitos voi korjata asiavirheen asianosaisen vahingoksi ilman asianosaisen suostumusta tai virheellisen päätöksen poistomenettelyä, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Ehdotus ei koske toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitettua toimeentulotukea.

Esityksen mukaan ehdotetulla muutoksella edistetään etuusasian käsittelyn joutuisuutta, vähennetään sekä etuudensaajan että Kansaneläkelaitoksen hallinnollista taakkaa sekä vähennetään aiheettomia etuusmaksuja ja takaisinperintöjä.

Esityksen mukaan sääntelyn tarkoittamissa tilanteissa on lähinnä kyse asiakkaan vilpillisestä menettelystä tai vakavasta laiminlyönnistä. Ehdotettu sääntely ei kuitenkaan ehdottomasti edellytä asianosaisen menettelyltä tahallisuutta, vaan korjaamisen perusteena voi olla myös asianosaisen erehdykseen tai huolimattomuuteen perustuva virheellisten tietojen antaminen. Esityksen perusteluissa on annettu esimerkkejä sääntelyn soveltamisesta (s. 34), mutta ilmeisen virheen korjaaminen ilman asianosaisen suostumusta riippuu aina Kansaneläkelaitoksen tapauskohtaisesta harkinnasta.

Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi erikseen velvollisuudesta varata asianosaiselle tilaisuutta tulla kuulluksi ennen asiavirheen korjaamista asiakkaan vahingoksi. Valiokunta korostaa asiakkaan oikeusturvan varmistamiseksi Kansaneläkelaitoksen velvollisuutta soveltaa tilanteissa hallintolain asianosaisen kuulemista koskevia säännöksiä. Asiakkaan kuuleminen on keskeinen keino sen selvittämiseksi, onko virhe aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Kansaneläkelaitoksen asiakaskunnassa on myös terveytensä, toimintakykynsä tai elämäntilanteensa vuoksi haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä ja toimeenpanossa on varmistuttava siitä, että myös haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat ymmärtävät oikeutensa eivätkä joudu kohtuuttomiin tilanteisiin virheellisten tai puutteellisten selvitysten vuoksi.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että ehdotettu sääntely koskee vain Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemia etuuksia eikä muutos siten koske työttömyyskassojen toimeenpanemaa ansiopäivärahaa. Ansiopäivärahaa saavien asiakkaiden etuuspäätöstä ei siten voida korjata asiavirheen perusteella asianosaisen vahingoksi ilman tämän suostumusta, vaan työttömyyskassan on haettava virheellisen etuuspäätöksen poistamista edelleen muutoksenhakuelimestä. Valiokunta pitää sosiaaliturvaetuuksien menettelysäännösten yhtenäistämisen kannalta tärkeänä, että jatkotyössä selvitetään ehdotetun sääntelyn ulottamista myös muihin kuin Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemiin etuuksiin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on lisäksi kiinnitetty huomiota virheellisen päätöksen korjaamiseen takautuvasti ja takaisinperinnän aikarajaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että etuudensaajan velvollisuus etuuden palauttamiseen selvitetään kohtuullisessa ajassa, ja korostaa, että esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi voimassa olevaa sääntelyä etuuksien takaisinperinnästä. Kansaneläkelaitoksen on tehtävä päätös virheellisen, aiheettomasti maksetun

etuuden takaisinperinnästä viiden vuoden kuluessa etuuden maksupäivästä lukien. Takaisinperintäpäätöksellä vahvistettu saatava vanhentuu viiden vuoden kuluttua päätöksen antamisesta, jollei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu. Takaisinperintäpäätöksellä vahvistetun saatavan vanhentuminen katkeaa siten kuin velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) 10 tai 11 §:ssä säädetään, esimerkiksi henkilö maksaa velkansa tai henkilölle lähetetään maksukehotus. Tämän vanhentumisajan katkaisemisesta alkaa kulua uusi viiden vuoden vanhentumisaika.

Takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaan tai osittain, jos tämä katsotaan kohtuulliseksi eikä aiheeton maksaminen ole johtunut etuuden saajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä tai jos aiheettomasti maksettu määrä on vähäinen. Lisäksi takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaan takaisinperintää koskevan päätöksen antamisen jälkeen myös silloin, kun takaisinperintää ei etuuden saajan taloudellinen tilanne huomioon ottaen ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa tai kun perinnän jatkamisesta aiheutuisi perimättä olevaan etuuden määrään nähden kohtuuttomat kustannukset.

Vastaava viiden vuoden aikaraja koskee Kansaneläkelaitoksen antaman päätöksen poistamista. Jos Kansaneläkelaitoksen antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lainvastainen, päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätös voidaan poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Kansaneläkelaitos voi käyttää tapauskohtaista harkintaa ja olla hakematta päätöksen poistamista, jos on nähtävissä, että takaisinperittävä summa on vanhentunut tai se on vanhentumassa poistoprosessin aikana ja perittävä liikamaksu on pieni suhteessa prosessin hallinnollisiin kuluihin.

Väärinkäytöstilanteissa Kansaneläkelaitos voi tehdä tutkintapyynnön poliisille. Tällöin Kansaneläkelaitos voi vaatia liikamaksun perittäväksi takaisin vahingonkorvauksena, vaikka liikamaksu olisi etuuslainsäädännön perusteella vanhentunut, kunhan asia ei ole rikosoikeudellisesti vanhentunut. Vahingonkorvauksen tuomitsemisesta päättää tuomioistuin.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan etuuslainsäädännön nojalla takaisinperittävästä liikamaksusta ei peritä korkoja eikä pääsääntöisesti myöskään vahingonkorvauksena perittävästä liikamaksusta. Poikkeustapauksissa vahingonkorvaussaatavalle voidaan vaatia korkoa korkolain (633/1982) perusteella. Selvityksen mukaan Kansaneläkelaitos suhtautuu myös lähtökohtaisesti myötämielisesti velan maksamiseen osamaksulla, koska suoritus velalle pyritään saamaan vapaaehtoisesti.

Valiokunta korostaa, että Kansaneläkelaitoksen on mahdollista ottaa takaisinperintää koskevassa tapauskohtaisessa harkinnassa huomioon takaisinperintään johtaneita syitä ja henkilön taloudellinen tilanne liikamaksun perinnässä. Valiokunta painottaa kohtuusharkinnan merkitystä erityisesti harkittaessa takaisinperintään ryhtymistä pitkän ajan jälkeen liikaa tai perusteettomasti maksetun etuuden maksamisesta. Valiokunta toteaa, että vaikka liikamaksu on johtunut etuuden saajan menettelystä, asianosainen ei välttämättä ole tiennyt tai ymmärtänyt menetelleensä virheellisesti. Takaisinperintäpäätöksen antamisen jälkeenkin perimisestä voidaan tapauskohtaisen harkinnan jälkeen luopua, jos toistuvat perintätoimenpiteet ovat osoittautuneet

tuloksettomiksi ja on todennäköistä, että saatavaa ei velallisen taloudellisen tilanteen vuoksi saada jatkossakaan perittyä tai perinnän jatkamisesta aiheutuisi jäljellä olevan saatavan määrään nähden kohtuuttomat perintäkustannukset.

Sovitellun työttömyysetuuden määrää koskevan säännöksen selkeyttäminen ja työttömyyskassalakia koskeva muutos

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalain (1290/2002) sovitellun työttömyysetuuden määrää koskevaa säännöstä siten, että säännöksestä käy nykyistä selkeämmin ilmi, miten työttömyysetuuden sovittelu tehdään. Esityksen mukaan muutoksen tavoitteena on säännöksen sanamuodon selkeyttämisen lisäksi kannustaa ottamaan vastaan osittaista työtä tai harjoittamaan sivutoimista yritystoimintaa.

Valiokunta pitää säännöksen sanamuodon selkeyttämistä toimeenpanon kannalta perusteltuna, mutta toteaa, että ehdotetulla muutoksella ei todennäköisesti ole juurikaan vaikutusta siihen, kuinka kannattavana osittaisen työn vastaanottamista pidetään. Säännöksen sanamuodon muuttamisella ei muuteta voimassa olevan säännöksen sisältöä eikä sillä ole vaikutusta etuuden määrään. Etuudensaajien kannalta olennaista on toimeenpanijoiden eli Kansaneläkelaitoksen ja työttömyyskassojen ohjeistuksen selkeys ja ymmärrettävyys sekä laskurit sovitellun etuuden määrän selvittämiseksi.

Esityksessä ehdotetaan myös teknisluonteista korjausta työttömyyskassalain (603/1984) yrittäjäkassan maksamien etuuksien rahoitusta koskevaan 25 §:n 2 momenttiin. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen soveltaminen 1.5.2026 alkaen vastaa 30.4.2026 saakka voimassa olevaa säännöstä yrittäjäkassan maksamien etuuksien rahoituksesta myös yrittäjän perheenjäsenen osalta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 67/2026 vp sisältyvät 1.—17. lakiehdotuksen.*

Valiokunnan mietintö StVM 6/2026 vp

Helsingissä 28.5.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r
varajäsen Hanna Laine-Nousimaa sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen